

Praca w życiu człowieka – ujęcie filozoficzne i prakseologiczne

Ewolucja poglądów na pracę

Praca, rozumiana jako celowa działalność człowieka polegająca na przekształcaniu dóbr przyrody w celu zaspokojenia potrzeb, od wieków była przedmiotem zróżnicowanych interpretacji. Jej postrzeganie ewoluowało wraz ze zmianami ustrojowymi i kulturowymi. We wspólnocie rodowej traktowano ją jako naturalną konieczność życiową, spoczywającą na wszystkich dorosłych i sprawnych członkach grupy. Sytuacja zmieniła się diametralnie w okresie niewolnictwa, kiedy to praca fizyczna, zepchnięta na barki niewolników, stała się przedmiotem pogardy warstw wyższych – kapłanów, filozofów i władców. W feudalizmie, pod wpływem ideologii chrześcijańskiej, pracę postrzegano dwojako: z jednej strony jako pokutę i konsekwencję grzechu pierworodnego, z drugiej zaś jako środek utrzymania zdrowia ciała i duszy oraz źródło cnót prowadzących do zbawienia.

Nowożytność, a zwłaszcza wieki XVII i XVIII, przyniosła nowe spojrzenie, przypisując pracy wartości moralne i ekonomiczne, co wiązało się z rodzącym się kapitalizmem. Jednak to nurty myślowe XIX i XX wieku ostatecznie ukształtowały współczesne rozumienie tego zjawiska, czyniąc je przedmiotem badań wielu dyscyplin naukowych.

Naukowe i religijne perspektywy pracy

Współczesna nauka bada pracę wieloaspektowo. Filozofia pracy analizuje jej wpływ na przeobrażenia świata i człowieka, skupiając się na wymiarach poznawczych, moralnych i

estetycznych. Fizjologia pracy koncentruje się na zmianach zachodzących w organizmie człowieka pracującego, podczas gdy ergonomia dąży do optymalnego dostosowania warunków pracy do ludzkich możliwości psychofizycznych, dbając o wydajność i zdrowie pracownika.

Szczególne miejsce zajmuje prakseologia – ogólna teoria sprawnego działania, której twórcą na gruncie polskim był Tadeusz Kotarbiński, autor „Traktatu o dobrej robocie”. Nauka ta formułuje zasady skutecznego, ekonomicznego i oszczędnego działania, dążąc do uświadomienia i systematyzacji reguł „dobrej roboty”. Prakseologia, obejmująca wszelkie rodzaje ludzkiej aktywności, stanowi teoretyczną podstawę naukowej organizacji pracy i ma istotne znaczenie dla pedagogiki pracy.

Obraz dopełniają psychologia pracy, badająca procesy przystosowania człowieka do środowiska zawodowego i relacje międzyludzkie, oraz socjologia pracy, analizująca jej społeczną rolę i uwarunkowania. Pedagogika pracy z kolei zajmuje się wychowaniem przez pracę, kształceniem politechnicznym i doskonaleniem zawodowym. Wszystkie te dyscypliny zgodnie wskazują na pracę jako świadomą, planową i zorganizowaną czynność, wymagającą kompetencji i odpowiedzialności.

Perspektywa religijna, ewoluująca od traktowania pracy jako kary za grzech pierworodny, współcześnie akcentuje jej pozytywny wymiar. Stefan Kardynał Wyszyński w dziele „Duch pracy ludzkiej” podkreślał, że praca nie jest karą, lecz obowiązkiem wynikającym z rozumnej natury człowieka, niosącym radość i błogosławieństwo. Jej celem jest dwojakie doskonalenie: rzeczy i samego człowieka pracującego. Doświadczenie potwierdza, że praca podnosi standard życia, buduje poczucie społeczną i poczucie własnej wartości. Jest czynnikiem kształtującym osobowość, stymulującym rozwój fizyczny i intelektualny oraz wyzwalaającym inicjatywę twórczą.

Filozoficzne ujęcia pracy

Różne systemy filozoficzne oferują odmienne spojrzenie na wartość i sens pracy. Filozofia uniwersalistyczna traktuje pracę jako wartość uniwersalną, będącą źródłem innych wartości i podstawowym miernikiem człowieczeństwa. Zgodnie z tym podejściem, co podkreślał Jan Paweł II w encyklice „*Laborem exercens*”, praca pozwala człowiekowi nie tylko przekształcać przyrodę, ale także urzeczywistniać siebie i stawać się bardziej człowiekiem. Zygmunt Wiatrowski, rozwijając te tezy, wskazuje na prawo każdego sprawnego człowieka do pracy, przygotowania zawodowego oraz godziwego wynagrodzenia, uznając bezrobocie za zjawisko godzące w istotę człowieczeństwa.

Filozofia chrześcijańska widzi w pracy właściwość nadaną człowiekowi od stworzenia, stanowiącą podstawowy wymiar jego bytowania. Praca, będąca wartością najwyższą zaraz po Bogu i człowieku, ma wymiar podmiotowy (wychodzi od osoby) i przedmiotowy (skierowana jest na materię), a także indywidualny i społeczny. Celem ostatecznym jest tu nie tylko doczesny rozwój, ale i zbawienie, co wyraża sentencja „*Módl się i pracuj*”.

Z kolei pragmatyzm i materializm, reprezentowane m.in. przez Williama Jamesa, Johna Deweya oraz Karola Marksa, koncentrują się na pracy jako źródle egzystencji i procesie przekształcania rzeczywistości. Stanisław Brzozowski, twórca polskiej „filozofii pracy”, twierdził, że człowiek poznaje świat nie przez czystą myśl, lecz właśnie przez pracę. Marksizm szedł o krok dalej, uznając pracę za czynnik, który wręcz „stworzył człowieka”, rozwijając jego drzemające moce.

Mimo różnic w genezie (Bóg vs ewolucja) i celach ostatecznych (zbawienie vs byt doczesny), widoczne są zbieżności w postrzeganiu istoty pracy. Wszystkie nurty uznają ją za formę relacji człowieka z przyrodą oraz fundament więzi społecznych. Współczesna myśl, zarówno świecka, jak i religijna, zgadza się co do tego, że liczy się praca sensowna i rzeczywista – taka,

która pozwala nie tylko zdobywać środki do życia, ale i wzbogacać osobowość.

Praca jako forma działalności i wartość

Działalność człowieka można zdefiniować jako świadome, celowe pasmo czynów rozłożonych w czasie, któremu przypisuje się istotną wagę. Obejmuje ona wyznaczanie celów, analizę warunków i dobór środków. Wśród podstawowych form ludzkiej aktywności wyróżnia się zabawę, naukę, pracę oraz walkę i twórczość.

Zabawa, dominująca w dzieciństwie, ale obecna także w życiu dorosłym, jest działaniem podejmowanym dla przyjemności, bez motywacji użytecznej. Służy zaspokajaniu potrzeb, rozwojowi zainteresowań i poznawaniu rzeczywistości. Nauka, czyli uczenie się, to proces przygotowania do samodzielnego życia i pracy, polegający na gromadzeniu doświadczeń i umiejętności. Praca zawodowa z kolei wypełnia znaczną część życia dorosłego człowieka, decydując o jego kształcie. Jest działalnością zorganizowaną społecznie, prowadzącą do wytwarzania dóbr i usług oraz podnoszenia jakości życia. Walka i twórczość to formy przenikające pozostałe aktywności – walka o wynik towarzyszy pracy i nauce, a twórczość przejawia się w rozwiązywaniu problemów i doskonaleniu życia.

Wartość pracy wykracza poza aspekt czysto ekonomiczny. Może być ona traktowana jako powołanie, źródło zarobkowania, ale przede wszystkim jako szansa na samorealizację. Praca stymuluje rozwój intelektualny, jest podstawą egzystencji i wyznacznikiem miejsca w społeczeństwie. Choć bywa źródłem frustracji, dostarcza także satysfakcji, przeżyć estetycznych i poczucia sprawstwa.

Pedagogika pracy podkreśla nierozzerwalny związek między wychowaniem, edukacją a przygotowaniem do pracy. Wychowanie do pracy zaczyna się już w dzieciństwie, poprzez drobne obowiązki domowe, które uczą szacunku do wysiłku i dają satysfakcję z bycia pomocnym. Edukacja powinna pomagać w odkrywaniu talentów

i predyspozycji zawodowych. Praca w ujęciu pedagogicznym ma wymiar wychowawczy, moralny, ekonomiczny i psychologiczno-fizjologiczny. Jest wartością „przypisaną” człowiekowi z natury, warunkującą jego byt i rozwój.

Analiza wypowiedzi współczesnej młodzieży, przeprowadzona m.in. przez Ryszarda Jedlińskiego, wskazuje na ewolucję postrzegania pracy. Uczniowie widzą w niej konieczność życiową i obowiązek moralny, warunkujący funkcjonowanie społeczeństwa. Choć dostrzegają jej trud, marzą o pracy dającej satysfakcję i uszlachetniającą charakter. Dominuje jednak wymiar instrumentalny – praca postrzegana jest głównie jako środek utrzymania, bez którego „nie ma kołaczy”. Ten zubożony, materialny obraz pracy, ukształtowany przez transformację ustrojową i doświadczenia rodzinne, stanowi wyzwanie dla pedagogów i doradców zawodowych, których zadaniem jest przywrócenie pracy jej szerszego, aksjologicznego wymiaru.

Jeśli potrzebujesz pomocy w napisaniu referatu czy innej pracy, to polecamy serwis [pisanie prac](#) - prace pisane na (prawie) każdy temat